

**Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет**

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

**з дисципліни: «Актуальні питання адміністративного права та процесу»
на тему: «Конфлікт інтересів у діяльності посадових осіб: механізм виявлення
та запобігання»**

Студентка групи: ПРм-11

Майхрук Вікторія Романівна

Керівник: д.ю.н., доц. Гречанюк Р. В.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ІНСТИТУТУ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ.....	5
1.1. Поняття та види конфлікту інтересів.....	5
1.2. Генезис правового врегулювання конфлікту інтересів.....	8
1.3. Суб'єкти, на яких поширюється вимога щодо запобігання конфлікту інтересів.....	11
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМИ ВИЯВЛЕННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ.....	14
2.1. Дії особи щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.....	14
2.2. Ризики існування конфлікту інтересів та каталізatori його виникнення...	18
2.3. Питання ефективного виявлення та запобігання конфлікту інтересів.....	21
ВИСНОВКИ.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	27

ВСТУП

Актуальність дослідженої теми є очевидною з огляду на те, що вона стосується виконання приписів антикорупційного законодавства України в контексті діяльності осіб, які виконують функції державної влади та органів місцевого самоврядування, а також осіб, прирівнюваних до останніх, а отже є вкрай відповідальною та значущою. Підтвердження актуальності дослідження теми конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб об'єктивно впливає з огляду на статистичні дані щодо вчинення правопорушень, передбачених статтею 172⁻⁷ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Науково-практичне значення. У цій курсовій роботі досліджено як теоретичну основу запропонованої теми, так і практичні аспекти, із наведенням актуальних статистичних даних станом на 2026 рік та власними міркуваннями.

Мета. Метою цієї наукової роботи є, по-перше, дослідити та пояснити явище конфлікту інтересів, по-друге, висвітлення теми виникнення та існування конфлікту інтересів серед суб'єктів, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» та, по-третє, окреслити негативний вплив та ризики в результаті існування конфлікту інтересів.

Завданням даної наукової роботи є:

1. визначити поняття та видів конфлікту інтересів;
2. дослідити генезис правового врегулювання конфлікту інтересів;
3. виокремити суб'єкти, на яких поширюється вимога щодо запобігання конфлікту інтересів;
4. проаналізувати дії особи щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
5. окреслити ризики існування конфлікту інтересів та дослідити каталізатори його виникнення;

6. розкрити ключові питання ефективного виявлення та запобігання конфлікту інтересів.

Ступінь дослідження у науковій вітчизняній та зарубіжній літературі. Конфлікт інтересів як явище утвердилося в українському правовому полі відносно нещодавно, проте є достатньо добре вивчене та узагальнене. Серед науковців, що займалися вивченням цієї теми є Булгакова О. В., Нестеренко К. О., Гайдук А. В., Біляк Ю. В., Добрянська Н. В., Голуб А. С., Маслова Я. І., Ковтун М. С., Пастух І. Д., Титко А. В., Дзісяк О. П., Телліс С. О., Шеін Д. К. та інші.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що складаються в результаті виявлення та запобігання конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб.

Предмет дослідження – механізм виявлення та запобігання конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб.

Методологічну основу дослідження становлять: узагальнення, класифікація, порівняльний аналіз, спеціально-юридичний, метод індукції та дедукції, а також логічний.

Структура даної курсової роботи складається із змісту, вступу, основної частини, що містить два розділи та шість підрозділів, а також висновків та списку використаних джерел. Курсова робота викладена на 29 сторінках. Список використаних джерел налічує 23 найменування.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ІНСТИТУТУ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ

1.1. Поняття та види конфлікту інтересів

Конфлікт є предметом вивчення достатньо молодій галузі науки – конфліктології. Будучи явищем соціальним та базуючись на відповідних філософських аспектах, зокрема найповніше сповнюючись в ученнях мислителів про співіснування протилежностей, існування конфлікту інтересів прослідковується у різних сферах життя. Як визначає Ю. В. Біляк у своїй науковій роботі «Сучасні концепції дослідження конфліктів інтересів», конфлікт інтересів – «це загальноприйнятий термін, що позначає протиріччя між інтересами, які захищені правом і повинні бути задоволені діями іншої уповноваженої принципалом особи (це можуть бути агент, повірений, довірчий керуючий, директор) і особистими інтересами цієї уповноваженої особи» [1, с.81].

Конфлікт інтересів в контексті юриспруденції, зокрема коли ми говоримо про його виникнення та/чи існування в адміністративних правовідносинах між їх учасниками, є самостійним видом цього соціального явища та пояснюється відповідними окремими дефініціями, через які й розкривається первинно його суть, значення.

Одним із способів розкрити значення того чи іншого поняття, або ж як у даному випадку – словосполучення, є лінгвістичне тлумачення, зокрема використовуючи семантичного та прагматичного способів. Звертаючись до Словника української мови за редакцією І. К. Білодіда можемо зрозуміти що під словом «конфлікт» розуміють таке: по-перше, «зіткнення протилежних інтересів, думок, поглядів; серйозні розбіжності; гостра суперечка», по-друге, «ускладнення в міжнародних відносинах, що може призвести до збройної сутички», та по-третє, «суперечність, сутичка, покладена в основу сюжету драматичного твору» [2, с.274]. В той же час вищезгаданий Словник української

мови за редакцією І. К. Білодіда не подає дефініції, себто визначення, тлумачення слова «інтерес», проте містить визначення слова «інтересант» - «той, хто керується в своїх учинках тільки особистою вигодою» [2, с.38]. Тобто використовуючи та опираючись виключно на Словник української мови за редакцією І. К. Білодіда, дефініцію словосполучення «конфлікт інтересів» усвідомлюємо як наявність протилежних, тобто абсолютно різних за своїм змістом, думок між якими існує так званий конфлікт, або ж суперечливість, у особи перед якою постав вибір тієї або іншої поведінки через призму її особистого інтересу до вибору однієї конкретної із можливих.

Щодо юридичного закріплення вищезгаданого поняття, то на відміну від Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 07.04.2011 року №3206-VI, що втратив чинність 01.09.2016 року та закріплював визначення конфлікту інтересів як «суперечність між особистими майновими, немайновими інтересами особи чи близьких їй осіб та її службовими повноваженнями, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень» [3], чинний Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року №1700-VII не закріплює єдиного тлумачення вищезазначеного словосполучення. Проте чинний Закон України «Про запобігання корупції» №1700-VII диференціює поняття конфлікту інтересів та закріплює визначення його видів: реального конфлікту інтересів та потенційного конфлікту інтересів. Зокрема:

- «реальний конфлікт інтересів - суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень» [4];

- «потенційний конфлікт інтересів - наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість

прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень» [4].

Із порівняльного аналізу цих двох видів конфлікту інтересів розуміємо, що у першому випадку мова йде про реальний, об'єктивний вплив існування суперечності між необхідним, допустимим з однієї сторони та бажаним із іншої на поведінку відповідної особи. В другому випадку мова йде про ймовірний потенційний вплив існування такої суперечності, якого на даний момент не існує, проте із врахуванням наявності конфлікту інтересу виникають обґрунтовані ризики виникнення такого впливу на поведінку тієї ж особи.

Як зазначає Р. Дутка у своїй науковій роботі, потенційний конфлікт інтересів завжди виникає перш ніж реальний, передує його. Потенційна суперечність між приватним інтересом посадовця та його службовими обов'язками за наявності того чи іншого юридичного факту трансформується у реальний конфлікт інтересів.

Закон України «Про запобігання корупції» передбачає таку дефініцію явища приватного інтересу: «будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських. Політичних, релігійних чи інших організаціях» [4]. Під особистим інтересом службовця Булгакова О. В. та Нестеренко К. О. розуміють «будь-які переваги для нього, його сім'ї, близьких родичів, друзів, або особи чи організації з якими він мав бізнесові чи політичні стосунки» [5, с.35]. Добрянська Н. В. приватний інтерес трактує як наявність у посадової особи певних зв'язків, що можуть бути різного характеру (типу), до прикладу, сімейні. Такі зв'язки є для посадової особи особистими [6, с.196], тобто нерозривно пов'язані із її особою. Проте існує твердження, що сам по собі приватний інтерес є нормальним явищем, притаманним кожній людині і є недоречним лише у випадку виникнення суперечностей із службовими повноваженнями [7, с.137]. Проте важливо

підкреслити, що саме фактор суб'єктивізму відіграє вагомую роль як елемент, що каталізує процеси виникнення конфлікту інтересів у посадових осіб [7, с.138].

Якщо звернутись до досвіду інших держав, зокрема європейських, то виділяють окрім реального та потенційного конфлікту інтересів ще й третій вид – уявний конфлікт інтересів. Інша його назва, яку досить широко вживають у використанні – «презюмований». Цей вид характеризує ситуацію коли виникає хибне уявлення про вплив приватних інтересів на дії відповідного суб'єкта владних повноважень [8, с.82].

1.2. Генезис правового врегулювання конфлікту інтересів

Активно про конфлікт інтересів в державі почали дискутувати із початком 2000 – них років. Першим ґрунтовним нормативно–правовим актом для регулювання цього питання з часу після відновлення Україною незалежності у 1991 році став прийнятий Наказ Головного управління державної служби України «Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця» №58 від 23 жовтня 2000 року. Даний Наказ №58 окремо виділяв та закріплював правові положення щодо регулювання конфлікту інтересів та недопущення проявів корупції відносно державних службовців. Зокрема це питання регулювали пункти 21 – 25 Наказу №58 включно, які закріплювали наступне: повідомлення про наявність чи відсутність конфлікту інтересів; беззастережне дотримання антикорупційного законодавства; співвідношення поведінки державного службовця до цінностей, закріплених Наказом «Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця»; обмеження поведінкових можливостей, правах державного службовця; декларування доходів; обмеження щодо зайняття іншими видами діяльності (виконання іншої роботи). Результатом порушення Загальних правил поведінки державного службовця від 2000 року було накладення дисциплінарних стягнень, передбачених чинним на той час законодавством [9].

Проте як і до прийняття Загальних правил поведінки державного службовця від 2000 року так і на момент їх прийняття в Україні існував ще один

нормативно-правовий акт, який закріплював регулювання конфлікту інтересів. Закон України «Про державну службу» №3723-XII від 16.12.1993 року у статті 16⁻¹ закріплював, що «державні службовці зобов'язані дотримуватися правил запобігання та врегулювання конфлікту інтересів» [10]. Із аналізу Закону та відповідної статті 16⁻¹ можемо дійти висновку що регулювання конфлікту інтересу виключно Законом України «Про державну службу» 16.12.1993 року було доволі неефективним через відносну обмеженість даного нормативно-правового акту. Пропри це вже згаданий Наказ «Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця» від 23 жовтня 2000 року у 22-му пункті закріплює цей Закон №3723-XII як один із механізмів антикорупційного регулювання. 10.12.2015 Закон України «Про державну службу» №3723-XII від 16.12.1993 року втратив свою чинність на підставі Закону України №889-VIII, крім статті 37, що застосовується до певних осіб, визначених останнім [11].

Отже можна із впевненістю ствердити, що до прийняття Наказу Головного управління державної служби України «Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця» №58 від 23 жовтня 2000 року регулювання конфлікту інтересів низкою нормативно-правових актів (Законів України) було малоефективним, що в свою чергу нівелювало виникнення корупційних ризиків, а увага до наявності корупційної складової у діях чи бездіяльності окремих державних службовців була не на достатньому рівні.

Важливим кроком була ратифікація Україною Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції у 2006 році [12].

Ще один акт у історії правового регулювання конфлікту інтересів – Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» №3206-VI від 07.04.2011 року. Цей Закон України подавав чітке визначення поняттю «конфлікт інтересів», а також містив низку фундаментальних положень, серед яких закріплював необхідність перевірки декларацій державних службовців та службовців органів місцевого самоврядування на наявність конфлікту інтересів. Серед іншого – частина 1 статті 14 Закону України «Про засади запобігання і

протидії корупції» визначала способи урегулювання конфлікту інтересів, в основі яких закладено (а) недопущення виникнення конфлікту інтересів; (б) повідомлення про наявність конфлікту інтересів [3]. Даний Закон України аналогічно втратив свою чинність 01.10.2016 року на підставі Закону України 1700-VII від 14.10.2014 року з урахуванням змін, внесених Законом України 198-VIII від 12.02.2015 року та Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції №2 від 10.06.2016 року [4].

Основне нормативно-правове регулювання конфлікту інтересів на сьогоднішній момент здійснює Закон України «Про запобігання корупції» №1700-VII від 14.10.2014 року. Розділ V «запобігання та врегулювання конфлікту інтересів» Закону України «Про запобігання корупції» закріплює фундаментальні правові положення та закріплює превентивні заходи щодо попередження виникнення конфлікту інтересів, а також механізми його вирішення. Питанню конфлікту інтересів присвячено статті 28-36 включно Закону України «Про запобігання корупції» від 2014 року. Також цей Закон закріплює і загальні положення, зокрема визначення основних базових правових понять у даній сфері [4].

Закріплено у Законі України «Про запобігання корупції» №1700-VII від 14.10.2014 року й статус Національного агентства з питань запобігання корупції (аббревіатура – НАЗК), що, як його позиціонує сам Закон, є «центральною органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику» [4]. Законом №1700-VII передбачено організацію діяльності Національного агентства (НАЗК), гарантії його незалежності, а також повноваження та права Національного агентства з питань запобігання корупції, серед яких звертаємо увагу на такі положення як: пункт 6¹ частини 1 статті 11, пункт 15 частини 1 статті 11, пункт 5³ частини 1 статті 12, пункт 5⁴ частини 1 статті 12, частина 6 статті 12 Закону України «Про запобігання корупції» №1700-VII від 14.10.2014 року [4].

Окрім Національного агентства з питань запобігання корупції позитивним аспектом є існування Департаментів з питань запобігання та виявлення корупції, що у своїй меті має здійснення превенції виникнення корупційних ризиків. Одним із актуальних прикладів сьогодення може послугувати Департамент з питань запобігання та виявлення корупції у складі Апарату Міністерства оборони України, до основних завдань якого належить «виявлення та врегулювання конфлікту інтересів» [13].

Генезис українського законодавства в частині регулювання питання конфлікту інтересів є достатньо тривалим і розпочався фактично з відновленням незалежності у 90-тих роках XX століття. З огляду на сучасний стан законодавчого закріплення питання виявлення та врегулювання конфлікту інтересів можна ствердити що пройшов тривалий процес удосконалення регулювання цього питання що зміцнює антикорупційну політику держави.

1.3. Суб'єкти, на яких поширюється вимога щодо запобігання конфлікту інтересів

Для виокремлення переліку суб'єктів поширення конфлікту інтересів, або, інакше кажучи, осіб, на яких поширюються вимоги щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів перш за все звертаємось до Закону України «Про запобігання корупції» №1700-VII від 14.10.2014 року [4].

Проаналізувавши статтю 28 Закону України «Про запобігання корупції» виділяємо два типи осіб, на яких поширюється дія вище згаданого Закону України №1700-VII. До першого типу, відповідно до пункту 1 частини 1 статті 3 вищевказаного Закону України «Про запобігання корупції» належать суб'єкти, що

(а) уповноважені виконувати функції держави;

(б) уповноважені виконувати функції місцевого самоврядування;

Розширений перелік вказаних суб'єктів закріплюється в підпунктах а-м пункту 1 частини 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» №1700-VII від 14.10.2014 року. Зокрема в згаданих підпунктах передбачено більше 80 посад держаної служби та служби в органах місцевого самоврядування, серед яких Президент України, керівник Офісу Президента України, Голова Верховної Ради України, народні депутати України, Прем'єр-міністр України та міністри, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту держаної мови, Військовий омбудсман, судді, поліцейські, державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування та ряд інших суб'єктів [4].

До другого типу, відповідно до пункту 2 частини 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» належать суб'єкти, що прирівнюються до тих, що визначені у підпунктах а-м пункту 1 частини 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції». Суб'єкти, що відносяться до другого типу передбачаються підпунктами а-г, і серед них знаходяться нотаріуси, приватні виконавці, члени трудового арбітражу, незалежні посередники, голови та члени експертних команд з оцінювання повсякденного функціонування особи, посадові особи та інспектори Інспекції із забезпечення якості Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, Голова та інші члени Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (за винятком деяких випадків), Голова та члени Національної комісії з питань психічного здоров'я, які здійснюють свої повноваження на постійній основі, а також і інші [4].

Отже, як правильно зауважують Дзісяк О. П. та Шеїн Д. К., конфлікт інтересів може виникати як і у службовців, так і у посадових осіб, що надають публічні послуги [14, с.44].

Саме особи, які займають відповідні, визначені статтею 3 Закону України «Про запобігання корупції» посади є найбільш вразливими в контексті конфлікту інтересів. Це зокрема зумовлено їх особливістю, а також вразливістю осіб, що їх посідають до потенційної можливості зародження і існування внутрішніх

суперечностей між особистими приватними інтересами відповідного посадовця та його службовими повноваженнями та функціями.

З огляду на достатньо обширний перелік суб'єктів, визначених у Законі України «Про запобігання корупції», як таких, що підлягають під сферу дії антикорупційного законодавства України, й, зокрема, вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів можна ствердити, що він слугує як достатньо ефективний регулятор та запобіжний елемент у вказаних правовідносинах. Важливість законодавчого визначення достатньо широкого пласту осіб, що виконують службові обов'язки, а також осіб, що до них прирівнюються є елементом унеможливлення виникнення конфлікту інтересів. Варто зауважити, що такий перелік найперше має містити ключові державні посади, оскільки особи, що їх посідають несуть підвищений рівень відповідальності за свої діяння (дії або бездіяльність) та прийняті рішення. Рівень їх правової свідомості, добросовісності та чесності почасти має безпосередній вплив на загальне уявлення про державу та державний апарат.

МЕХАНІЗМИ ВИЯВЛЕННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ

2.1. Дії особи щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

В контексті конфлікту інтересів у осіб, які підпадають під сферу впливу антикорупційного законодавства України, тобто тих, що визначені статтею 3 Закону України «Про запобігання корупції» можемо виділити два ключові обов'язки, які цим нормативно-правовим актом передбачено:

1. запобігти виникненню конфлікту інтересів
2. врегулювати конфлікт інтересів, якщо такий виник

Варто зазначити, що запобігання носить в собі превентивний характер, спрямований на створення такої обстановки, де можливість виникнення конфлікту інтересів зводиться до нуля і стає неможливою. В той же час врегулювання конфлікту інтересів це сукупність дій та рішень, що покликані вплинути на вже наявний конфлікт інтересів з метою припинення його існування.

Щодо першого обов'язку, то він має реалізовуватися трьома способами. Першим із них є вимога не допускати виникнення як потенційного, так і реального конфлікту інтересів. І хоча така вимога існує, все ж на практиці випадки порушення законодавства у сфері запобігання корупції є не поодинокими. Це свідчить, серед іншого, й про сумлінність та ефективність виконання даного припису суб'єктами, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції». Другим способом є належне повідомлення про наявність потенційного або реального конфлікту інтересів. Належним повідомленням у даному випадку вважається повідомлення свого безпосереднього керівника особою, у якої виник конфлікт інтересів про його виникнення за умови здійснення такого повідомлення не пізніше наступного робочого дня з моменту коли особа мала дізнатися або дізналася про наявність у неї конфлікту інтересів. Проте існують ситуації, коли у особи, в якій виник конфлікт інтересів, немає безпосереднього керівника. У такому випадку

вищезгадане повідомлення про наявність конфлікту інтересів здійснюється у ті ж строки, проте на адресу Національного агентства з питань запобігання корупції. Ще один випадок – особа працює у колегіальному органі. Тоді таке повідомлення здійснюється на адресу відповідного колегіального органу. Третім способом виступає обмеження у вчиненні будь-яких дій чи прийняті будь-яких рішень за наявності у відповідної особи конфлікту інтересів [4].

Порушення вимоги про повідомлення про наявність конфлікту інтересів становить диспозицію частини 1 статті 172⁻⁷ Кодексу України про адміністративні правопорушення, що карається штрафом відповідно до санкції вказаної статті. А вчинення дій чи прийняття рішень за наявності конфлікту інтересів, що класифікується як реальний – кваліфікується за частиною 2 статті 172⁻⁷ Кодексу України про адміністративні правопорушення та теж передбачає накладення на особу штрафу за вчинення діянь, передбачених цією нормою [15]. При цьому, проаналізувавши положення чинного антикорупційного законодавства України можна зробити висновок, що відповідальності для суб'єктів, що підлягають під сферу дію Закону України «Про запобігання корупції» за невжиття заходів щодо недопущення виникнення конфлікту інтересів у їхній професійній діяльності не встановлено.

Другим обов'язком виступає обов'язок врегулювання конфлікту інтересів, що вже має місце, існує. Воно може здійснюватися, по-перше, шляхом вчинення особою, що виконує функції держави чи місцевого самоврядування, а також якщо вона прирівнюється до таких осіб, при здійсненні трудової діяльності якої виник такий конфлікт інтересів, самостійно відповідних дій з огляду на те, що особа, на яку поширюється антикорупційне законодавство України має мати відповідний рівень правової свідомості та юридичної грамотності, що в свою чергу має спонукати її до вчинення таких дій з метою забезпечення нормального функціонування правових відносин у сфері її трудової діяльності з обов'язковим дотриманням норм чинного законодавства України. Таке самостійне врегулювання здійснюється через унеможливлення існування та контактування

«в одній площині» приватного інтересу та її службових повноважень, що може здійснюватися єдиним шляхом: припинення існування приватного інтересу як чинника, що породжує конфлікт інтересів. При цьому, обов'язковим є доведення такого припинення документально, тобто надання відповідних документів, що фіксували б факт припинення існування того чи іншого приватного інтересу у особи із подальшим доведенням їх до відома керівництву чи іншому суб'єкту, визначеному чинним законодавством України [4].

По-друге, окрім самотійного врегулювання, існує врегулювання зовнішнє, що полягає у сторонньому впливі на ситуацію. Цей вплив (зовнішнє врегулювання) може проявлятися 6-ма способами:

1. усунення від виконання, що застосовується якщо є можливість замінити особу, яка має конфлікт інтересу непостійного (тимчасового) характеру, іншою особою (працівником) [4];
2. застосування зовнішнього контролю, форма (-ми) здійснення якого визначаються індивідуально в залежності від конкретної ситуації, застосовується, якщо застосування інших заходів зовнішнього впливу є неможливими, або їх застосування є недоцільним [4];
3. обмеження доступу до інформації, що застосовується лише в випадку наявності взаємозв'язку між відповідним типом інформації та виникненням конфлікту інтересів постійного характеру за умови, що у разі запровадження даного обмеження, робота з вказаною інформацією буде здійснюватися іншим суб'єктом, а посада особи, у якої виник конфлікт інтересів при цьому за нею зберігається [4];
4. перегляд обсягу службових повноважень застосовується лише за наявності зв'язку між конкретними повноваженнями службової особи (або особи, що прирівнюється до неї) та виникненням конфлікту інтересів що має постійний характер за умови, що такі повноваження підлягають делегуванню іншій особі (працівнику), а особа, у якої виник конфлікт інтересів продовжить виконання своїх трудових обов'язків із врахуванням такого обмеження [4];

5. переведення, у разі неможливості застосувати інший захід зовнішнього впливу на існування постійного конфлікту інтересів, застосовується лише за згодою особи в разі наявності відповідної вакансії [4];
6. звільнення, що застосовується за відсутності можливості застосування інших заходів зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів, що має постійний характер [4];

Проаналізувавши вищевказане, можна ствердити, що із шести заходів зовнішнього врегулювання чотири із них застосовуються у разі наявності саме постійного конфлікту інтересів у особи, що виконує функції держави чи місцевого самоврядування, або у особи, що прирівнюється до останньої. І лише два заходи зовнішнього врегулювання – усунення від здійснення службових повноважень та застосування до відповідної особи зовнішнього контролю щодо виконання нею її службових повноважень – застосовується за наявності тимчасового конфлікту інтересів.

При цьому застосування даних заходів має відбуватися в тому числі і з дотриманням норм трудового законодавства України, основним джерелом якого виділяють Кодекс законів про працю від 10.12.1971 року, яким, зокрема, у Главі III «Трудовий договір» регулюються питання, наприклад, переведення працівника, або його звільнення, тобто розірвання трудового договору [15].

Варто зауважити, що первинно мають застосовуватися заходи самостійного врегулювання конфлікту інтересів у особи [16, с.127]. Це, на мою думку, логічно випливає із того, що займаючи посаду державного службовця або службовця, що виконує функції місцевого самоврядування (а також посади, що прирівнюються до перелічених), особа набуває відповідного правового статусу із відповідними обов'язками, що відповідають займаній посаді. А також набуває й характерної відповідальності.

Хоча Законом України «Про запобігання корупції» визначено лише обов'язок щодо запобігання та обов'язок щодо врегулювання конфлікту інтересів, що можна вважати двома послідовними етапами, обґрунтованим є

необхідність у існуванні ще й третього – виявлення конфлікту інтересів. Його вважаємо проміжним етапом, що знаходиться між двома вищеописаними.

Проте може виникнути ситуація, коли особа, на яку поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» не може остаточно усвідомити і зрозуміти для себе чи у певному конкретному випадку (ситуації) у неї наявний конфлікт інтересів. Отже виникає проблема із ідентифікацією, що здійснюється на етапі виявлення, що, як результат, унеможлиблює вжиття заходів врегулювання конфлікту інтересів через невизначеність [17, с.131]. У таких випадках особа, що посідає посаду в органах державної влади або органах місцевого самоврядування, або ж посаду, що прирівнюється до таких, має у встановленому чинним законодавством України порядку звернутися до Національного агентства з питань запобігання корупції із запитом щодо роз'яснення [18].

2.2. Ризики існування конфлікту інтересів та каталізatori його виникнення

Згідно з даними Національного агентства запобігання корупції щодо моніторингу і контролю за дотриманням законодавства щодо запобігання і врегулювання конфлікту інтересів, із 1 331 складеного протоколу щодо порушень вимог антикорупційного законодавства за період з 2020 року загалом, тих, що стосуються порушень вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів – 1 181, що становить 88.7% від загальної кількості [18]. Тобто складення протоколів за порушення статті 172⁻⁷ Кодексу України про адміністративні правопорушення переважає над іншими у сфері корупційних адміністративних правопорушень.

Станом на квітень 2026 року за вказаний рік було складено 1 протокол за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172⁻⁷ Кодексу України про адміністративні правопорушення), датований 09 березня 2026 року. Зміст даного правопорушення полягає у неповідомленні

особою, посада якої належить до посад державної служби категорії «А» або «Б», про наявність реального конфлікту інтересів та вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів [18].

Проте, розуміємо, що з очевидних причин кількість складених протоколів з приводу порушень припису статті 172⁻⁷ Кодексу України про адміністративні правопорушення не є еквівалентна кількості реальних порушень щодо конфлікту інтересів. Припускається, що реальна кількість вказаних порушень є більшою.

Для порівняння: у 2025 році Національним агентством з питань запобігання корупції було зафіксовано 6 порушень щодо конфлікту інтересів, у 2024 році – 12, у 2023 році – 31, у 2022 році – 72. Тому, хоча й розуміємо, що статистика не відображає реальної ситуації у сфері порушення вимог щодо конфлікту інтересів, але спостерігається позитивна динаміка змін. Особливо вона є відчутною у порівнянні періоду з Повномасштабного вторгнення росії в Україну, тобто з 2022 року по сьогоднішній день та до Повномасштабного вторгнення (до 2022 року). Адже відповідно до даних (звіту) Національного агентства з питань запобігання корупції, лише за півріччя 2021 року було вчинено близько 500 порушень вимог щодо конфлікту інтересів [18].

Попри функціонування антикорупційного законодавства та антикорупційної політики в Україні, все ж спостерігаємо наявність порушень вимог законодавства щодо недопущення та врегулювання конфлікту інтересів серед осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції».

Існування конфлікту інтересів у посадових осіб несе певні ризики. Як визначають Булгакова О. В. та Нестеренко К. О., ризик – «ймовірність будь-яких позитивних або негативних подій, які можуть вплинути на бажані результати. Можливі відхилення від очікуваної події в разі ризику, ризик може негативно або позитивно впливати на обставини, ризик може впливати на різноманітні питання, як-от фінансові, фізичні, екологічні або очікувані на різних рівнях» [5, с.35].

Основною проблемою, ризиком є корупційні діяння. Якщо проаналізувати саму суть конфлікту інтересу і значення протидії цьому явищу то стає зрозуміло, що це не стільки намагання уникнути суперечності між інтересами, як намагання не дозволити виникнути та існувати корупції. Наявність конфлікту інтересів в тій чи іншій мірі призводить до корупційної складової у рішеннях, діях чи бездіяльності відповідних суб'єктів [16, с.127]. Проте деякі науковці особливо гостро звертають увагу на твердження, що конфлікт інтересів як явище не містить в собі ознак корупційного діяння, проте за певних умов може у нього перетворитися [19, с.70].

Існуючи, конфлікт інтересів впливає на нормальний порядок виконання особою, у якої він виникає, свої службових повноважень. Адже, наприклад, при ухваленні тих чи інших рішень посадова особа має діяти чітко й відповідно до своїх посадових обов'язків, а вплив приватного інтересу породжуватиме сумніви, невизначеність тощо.

Органи державної влади, або органи місцевого самоврядування, будучи пронизані впливом конфлікту інтересів серед своїх посадових осіб, втрачають довіру серед населення держави [6, ст.196]. Адже вони є достатньо значущими державними структурами (інституціями), тому будь-які, а тим паче колосальні, репутаційні втрати серед населення України може мати великий негативний ефект у суспільстві. Посадові особи, на яких поширюється законодавство про запобігання корупції та, зокрема, й Закон України «Про запобігання корупції» мають відповідати відповідним вимогам щодо їх статусу.

Тривале спостереження за випадками існування конфлікту інтересів у суспільстві може спровокувати логічну недовіру й до органів, що покликані провадити антикорупційну діяльність, а також і до судів. Адже це, ймовірно, вказує на недостатню ефективність останніх.

Особи, що уповноважені на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, а також особи, що до них прирівнюються, будучи звичайними

людьми, здатні мати недосконалості та вчиняти помилки. Серед чинників, що породжують виникнення конфлікту інтересів та його існування, можна виділити а) внутрішні (суб'єктивні): низький рівень правової та політичної обізнаності, громадянська несвідомість, відсутність розуміння відповідальності особистого становища, відсутність принципової позиції, корисливість, моральний занепад, відсутність патріотизму, нехтування законодавчо встановленими правилами (положеннями антикорупційного законодавства України, нормами етики, звичаями та принципами у певних сферах (галузях), історичний досвід толерування корупційних та пов'язаних із корупцією злочинів; б) зовнішні (об'єктивні): недосконалість законодавства у антикорупційній сфері, недостатня ефективність антикорупційної політики, неналежна робота антикорупційних органів та судової гілки влади в Україні.

2.3. Питання ефективного виявлення та запобігання конфлікту інтересів

Здійснення заходів із виявлення та запобігання конфлікту інтересів у трудовій діяльності посадових осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» є надзвичайно важливим з огляду на очевидну обґрунтовану необхідність їх здійснення з метою недопущення протиправного існування конфлікту інтересів як явища, що, найчастіше – безпосередньо, впливає на роботу відповідних осіб. Виявлення, як правило, не потребує вчинення активних дій.

Як зазначає Телліс С. О. у своїй праці «Конфлікт інтересів: підходи до втілення поняття в законодавство України», питання як виявлення, так і запобігання конфлікту інтересів містить в собі етичні аспекти, «є питанням насамперед етичного характеру» [20, с.660]. Значення етичної обізнаності підтверджує і Добрянська Н. В., акцентуючи на важливості проведення відповідних навчань для посадових осіб [6, с.197]. Погоджуючись із авторами, хочу наголосити, що питання етичної обізнаності є не менш важливою, аніж юридичної (правової) чи, наприклад, політичної. Дотримання етичних

стандартів є невід'ємною складовою належної поведінки посадової особи при здійсненні нею своїх службових повноважень.

Звернувшись до словника української мови за редакцією Білодіда І. К. можемо зрозуміти суть виявлення через слово «виявляти», тобто «показувати, робити явним, помітним (почуття, стан, наміри і т. ін.)» [21, с.547]. Тому логічно випливає, що виявлення конфлікту інтересів – діяльність, що спрямована, по-перше, на розпізнання, а по-друге, на висвітлення наявності конфлікту інтересів у певної посадової особи в конкретному випадку.

Оскільки в результаті аналізу Закону України «Про запобігання корупції» розуміємо, що лише особа, в якій виник конфлікт інтересів наділена обов'язком повідомлення про існування останнього то логічним буде ствердити, що обов'язок із виявлення теж покладається виключно на таку особу. Варто зазначити, що це твердження підкреслює важливість проведення самоаналізу власної діяльності та становища з метою забезпечення якнайшвидшого реагування на випадки виникнення протиправних ситуацій (випадків).

Необхідно зауважити, що об'єктивна можливість та здатність виявляти наявність у тієї чи іншої посадової особи конфлікту інтересів може бути й у інших осіб, наприклад у тих посадових осіб, які працюють разом із особою, в якій наявний потенційний чи реальний конфлікт інтересів. Й хоча законодавством України не встановлено обов'язку таких осіб повідомляти суб'єктів, визначених пунктом 2 частини 1 статті 28 Закону України «Про запобігання корупції» про наявність конфлікту інтересів, проте вони все ж не позбавлені права на власний розсуд зробити таке повідомлення [17, с.130]. Проте за відсутності законодавчого врегулювання даного питання відкритими залишаються, наприклад, такі питання: чи потрібно сповіщати особу про факт здійснення повідомлення щодо наявності у неї конфлікту інтересів; чи є таке повідомлення належним та чи спричинятиме воно відповідних юридичних наслідків; чи має особа, визначена пунктом 2 частини 1 статті 28 Закону України «Про запобігання корупції» вчиняти відповідні дії, адже повідомлення було здійснено не особою,

у якої виник реальний чи потенційний конфлікт інтересів. Виявити (розпізнати) реальний чи потенційний конфлікт інтересів у посадової може й, наприклад, її безпосередній керівник. Проте механізм реагування безпосереднього керівника особи, у якої є конфлікт інтересів, в результаті самостійного виявлення останнього не передбачений чинним антикорупційним законодавством України.

Все ж виявлення конфлікту інтересів, чи то реального, чи потенційного, має позитивний аспект. Адже саме виявлення проблеми дозволяє вживати певних дій та/або заходів щодо її вирішення. Ідентифікація (розпізнання) конфлікту інтересів тягне за собою законодавчо визначені наслідки, такі як самостійне врегулювання конфлікту інтересів, або, відповідно, врегулювання за допомогою зовнішнього впливу. В той же час, виявлення факту існування конфлікту інтересів є маркером неефективності запобігання його виникненню та має бути каталізатором впровадження змін як на локальному, так і на державному рівні.

Словник української мови за редакцією Білодіда І. К. подає наступне тлумачення слова «запобігати» – «не допускати, заздалегідь відвертати щонебудь неприємне, небажане» [22, с.264]. Тому запобігання конфлікту інтересів розуміємо як профілактичні і превентивні заходи з метою недопущення виникнення останнього. Запобігання, як правило, здійснюється шляхом вчинення активних дій.

Саме запобігання є першим етапом у протидії конфлікту інтересів, який вживається первинно ще до його виникнення, і може здійснюватися у різних формах. Вже сама юридична обізнаність (на достатньому рівні) осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» слугує методом запобігання. Ефективним методом запобігання є встановлення юридичної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Кодекс України про адміністративні правопорушення в статті 172⁻⁷ встановлює адміністративну відповідальність за: а) неповідомлення про реальний конфлікт інтересів та б) здійснення службових повноважень в

умовах реального конфлікту інтересів [23]. Притягнення до відповідальності впливає як на саму особу, що вчинила адміністративне правопорушення, так і на інших осіб, формуючи у них негативне ставлення до вчинення протиправних діянь. Проте, як можна побачити із аналізу даної норми, відповідальність настає лише у разі наявності реального конфлікту інтересів. На шляху до запобігання конфлікту інтересів ефективним буде підвищення рівня прозорості державної служби, служби в органах місцевого самоврядування та в службах, що прирівнюються до вказаних. Це включає оптимізацію звітності, доступ до інформації тощо. Забезпечення належного рівня відкритості підсилює робота медіа [6, с.197]. Також беззаперечно важливим є функціонування Національного агентства з питань запобігання корупції, як органу, що реалізує державну антикорупційну програму та наділене правами, визначеними пунктами 5⁻³, 5⁻⁴ частини 1 статті 12 Закону України «Про запобігання корупції» [4] та Уповноважених підрозділів з питань запобігання та виявлення корупції, що наділені завданням із «здійснення заходів з виявлення конфлікту інтересів, сприяння його врегулюванню, інформування керівника відповідного органу та Національного агентства про виявлення конфлікту інтересів та заходи, вжиті для його врегулювання» [4]. Ефективність здійснення агентством наданих йому повноважень впливає на рівень вчинення корупційних злочинів, до яких відноситься й порушення вимог щодо конфлікту інтересів.

З огляду на практику європейських держав, то можна виокремити два підходи до запобігання конфлікту інтересів: як частини антикорупційної політики і як частини етичних вимог. В Україні діє змішаний підхід [20, с.660].

З огляду на вище зазначене розуміємо, що забезпечення належного рівня запобігання виникненню конфлікту інтересів є найпершим кроком антикорупційної політики в цій сфері. Ефективна його реалізація дозволить створити ситуацію, що практично унеможливить виникнення в посадовій особи суперечностей між її службовими повноваженнями та особистими, приватними інтересами. Кількість випадків застосування заходів врегулювання конфлікту

інтересів за таких умов знизиться до мінімально потрібного рівня, еквівалентного випадкам виникнення такої конфліктності. Варто наголосити, що не можна нівелювати й значення виявлення наявності конфлікту інтересів як діяльності, що має безпосередній вплив на процеси вкорінення цього негативного явища та його поширення.

ВИСНОВКИ

Тематика конфлікту інтересів у діяльності службових (посадових) осіб в українському правовому полі хоча й є достатньо новою й активно почала досліджуватися вже починаючи із 2000-х років, проте станом на сьогоднішній день ми маємо достатньо науково-практичних напрацювань у цій сфері та хороше нормативно-правове врегулювання.

Отже, конфлікт інтересів це суперечність між службовими повноваженнями та приватними інтересами особи, що виконує функції держави або місцевого самоврядування, або особи, що прирівнюється до них. Конфлікт інтересів може бути наділений потенційним або реальним характером. Основне регулювання визначається антикорупційним законодавством, в тому числі Законом України «Про запобігання корупції» №1700-VII від 14.10.2014 року. Наявність у посадових осіб конфлікту інтересів несе певні ризики, зокрема корупційні, репутаційні та інші, що негативно впливають як на роботу окремих осіб, так і на загальний стан функціонування відповідних юридичних осіб.

Законом України «Про запобігання корупції» визначено механізми запобігання конфлікту інтересів, а також врегулювання у разі його виникнення, що може здійснюватися шляхом самостійного врегулювання, або зовнішнього врегулювання. При цьому важливим є здійснення виявлення (розпізнання) конфлікту інтересів для забезпечення подальшої можливості реагування.

У підсумку хочу зазначити, що належне врегулювання конфлікту інтересів як явища є обґрунтовано важливим з погляду забезпечення належного функціонування органів місцевого самоврядування та державної влади, а також і інших інституцій, що визначаються Законом України «Про запобігання корупції» й утвердження принципів верховенства права, законності демократичності та інших.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біляк Ю. В. Сучасні концепції дослідження конфліктів інтересів. Економіка та держава. 2020. №9. С.80-85.
2. Словник української мови/редкол: І. К. Білодід та ін. Київ: Наукова думка, 1973. Т.04. 839 с.
3. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 р. №3206-VI (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text> (дата звернення: 02.03.2026 р.)
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. №1700-VII/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 10.04.2026 р.)
5. Булгакова О. В., Нестеренко К. О. Підходи до визначення корупційних ризиків у ситуації конфлікту інтересів у системі надання публічних послуг. Правовий часопис Донбасу. 2023. №4 (85). С.34-39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2023-85-34-39>
6. Добрянська Н. В. Запобігання конфлікту інтересів у публічній службі: загально-теоретичні аспекти: матеріали VI Міжнародна наук.-практ. конф. Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського до 107-ї річниці від дня заснування університету, м. Київ, 16 жовтня 2025 р. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2025. С.196-198. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-52>
7. Дутка Р. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як адміністративно-правовий інститут. Підприємництво, господарство і право. 2020. №3. С.135-140.
8. Титко А. В. Фаворитизм, непотизм, кронізм, клієнтелізм як форми конфлікту інтересів: quid pro quo. Форум права. 2019. №55 (2). С.80-90.

9. Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця: Наказ Головного управління державної служби України від 23.10.2000 р. №58. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0783-00#Text> (дата звернення: 20.04.2026 р.)

10. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р. №3723-XII (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12#Text> (дата звернення: 20.04.2026 р.)

11. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 20.04.2026 р.)

12. Про ратифікацію Конвенції ООН проти корупції: Закон України від 18.10.2006 р. №251-V (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16#Text> (дата звернення: 20.04.2026 р.)

13. Департамент з питань запобігання та виявлення корупції: вебсайт Міністерства оборони України. URL: <https://mod.gov.ua/pro-nas/aparat-ministerstva-oboroni/departament-z-pitan-zapobigannya-ta-viyavlennya-korupcziyi> (дата звернення: 20.04.2026 р.)

14. Дзісяк О. П., Шеїн Д. К. Публічні правовідносини як сфера виникнення конфлікту інтересів. Legal Bulletin. 2024. №3(13). С. 41-45. DOI: 10.31732/2708-339X-2024-13-A5

15. Кодекс законів про працю: Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 22.04.2026 р.)

16. Маслова Я. І. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як засіб запобігання корупції. Правова позиція. 2021. №2 (31). С.125-128. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2021-2.24>

17. Дудоров О., Дудорова К. Проблеми тлумачення законодавства України щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів за законодавством України. Актуальні проблеми протидії правопорушенням, пов'язаним з корупцією. 2017. №4/2 (52). С.126-136.

18. Результати діяльності НАЗК: вебсайт Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/category/monitoring-diyalnosti-nazk/> (дата звернення: 22.04.2026 р.)

19. Голуб А. С., Ковтун М. С. Конфлікт інтересів в публічній службі: національний та зарубіжний досвід правового регулювання. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. Вип.3. Ч.2. С.69-73.

20. Телліс С. О. Конфлікт інтересів: підходи до втілення поняття в законодавство України. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. №6. С.653-663.

21. Словник української мови/редкол: І. К. Білодід та ін. Київ: Наукова думка, 1970. Т.01. 827 с.

22. Словник української мови/редкол: І. К. Білодід та ін. Київ: Наукова думка, 1972. Т.03. 741 с.

23. Кодекс України при адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 01.05.2026 р.)